CAŁA POLONIA CZYTA DZIECIOM

„Niezwykła moc zwykłego czytania, czyli jak mądrze wychowywać dzieci w coraz trudniejszym świecie”

WYKŁAD INAUGURACYJNY

Irena Koźmińska
prezes Fundacji „Cała Polska czyta dzieciom”

Warszawa, 29 października 2026

INSTYTUT ROZWOJU JĘZYKA POLSKIEGO
im. Św. M.M. Kolbego

Dar mowy

- **Znajomość języka ojczystego**, języka kraju przodków i rodziny, to wielki dar, który można dać dzieciom bez wysiłku i który w dzieciństwie przyjmą bez wysiłku. Warunkiem jest częsta możliwość słuchania i używania ojczystej mowy – w domu, w szkole, w środowisku, podczas wakacji w kraju, przy lekturze. Korzyści – dodatkowy język, wiedza o polskiej kulturze i o kraju, możliwość podtrzymania kontaktów rodzinnych i przyjacielskich, korzyści zawodowe.

- **Najważniejszy jest dom**, ale polska szkoła może dopomóc dzieciom i rodzinom wspierając polską mowę i wiedzę na temat polskiej kultury poprzez cotygodniową lekturę, rozmowy po czytaniu i inne zajęcia po polsku oraz przekazując rodzicom wiedzę o korzyściach z czytania dzieciom i przypominając im o potrzebie czytania dzieciom w domu.

Misja Fundacji „Cała Polska czyta dzieciom”:

wspieranie zdrowego rozwoju psychicznego, umysłowego i moralnego dzieci i młodzieży oraz ich mądre wychowanie.

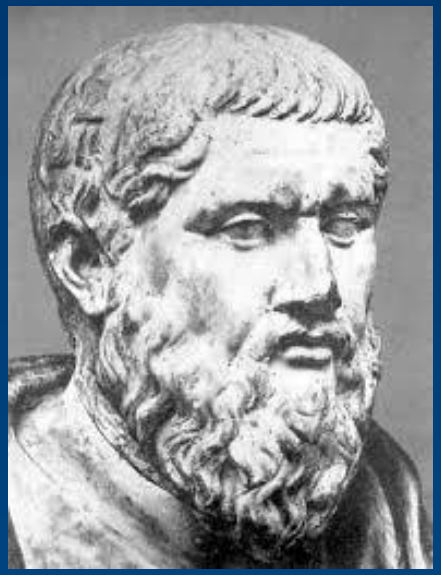

„Wychowanie to uczenie dzieci
czerpania przyjemności z tego,
co dobre”.

Platon (427-347 p.n.e.)

Płaszczyzny misji Fundacji

- **Zaspokajanie potrzeb emocjonalnych** dziecka:
  miłości, więzi, uwagi, docenienia, przynależności, wsparcia.
- **Zaspokajanie potrzeb umysłowych** dziecka:
  nauczanie języka i myślenia, rozwijanie koncentracji, wyobraźni, poszerzanie wiedzy – poprzez codzienne czytanie dziecku i rozmowy, stwarzanie okazji do własnych doświadczeń i odkryć, zabawę.
- **Rozwijanie umiejętności społecznych** –
  nauczanie manier i zachowań społecznych, m.in. nawiązywania i utrzymywania dobrych kontaktów i relacji
- **Nauczanie wartości moralnych** – zasad nastawionych na wspólne dobro, jak szacunek, uczciwość, mądrość.

Zaspokajanie potrzeb dziecka jest kluczowe, by mogło ono skutecznie funkcjonować w coraz trudniejszym świecie

Świat w kryzysie szkodzi dzieciom!

Kryzys wielopłaszczyznowy – społeczny, zdrowotny, edukacyjny, ekologiczny, polityczny, imigracyjny itd.

- Terroryzm, wojny, konflikty, wielkie migracje
- Zatrucie wód, gleby, powietrza, globalne ocieplenie
- Rosnące nierówności ekonomiczne
- Przestępczość zorganizowana, narkotyki, cyberprzestępczość, handel ludźmi
- Epidemie, choroby cywilizacyjne
- Toksyczna kultura.

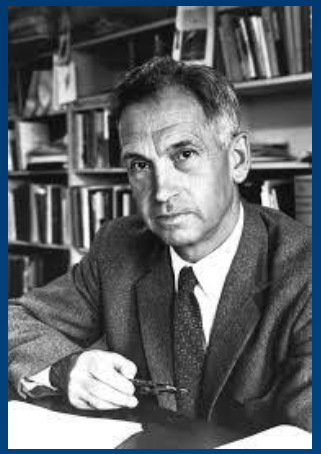

Ernst Mayr

Kryzys wartości moralnych!

Jak na naszych oczach zmienia się nasze życie i dzieciństwo:

- **Gospodarka i dobrobyt materialny** ważniejsze od wychowania
- **Dom**: rozpad rodzin, matki w pracy, migracje zarobkowe, stres, brak czasu dla dzieci i przygotowania ich do życia
- **Rozwój technologii:** internet, AI, zalew informacji, reklamy, porno – brak świadomości i wiedzy nt. ich wpływu na rozwój dzieci i zagrożeń
- **Niedostosowanie szkoły** do nowych wyzwań: nauczyciele pod presją programu i rankingów, systemowy przymus skierowany na dzieci, ograniczenie ich podmiotowości i wolności.

Dzieciństwo ofiarą nowoczesności i „postępu”

Dzieci dorastają w coraz trudniejszym świecie

- **Niewydolna rodzina** – nieobecni, zajęci, rozwiedzeni lub samotni rodzice: brak czasu, uwagi, energii i świadomości potrzeb rozwojowych dzieci. Dzieci nie wynoszą z domu dobrych wzorców, umiejętności językowych, społecznych i wartości moralnych, nie są przygotowane do dobrego, samodzielnego funkcjonowania w życiu.
- **Rozpad troskliwej wioski** – zanik wielopokoleniowych i wspierających rodzin, brak relacji sąsiedzkich;
- **Niewydolne wychowawczo i edukacyjna szkoły** - rosnąca presja wywierana na dzieci (testy, rankingi, egzaminy); przeciążenie i stres – tak dzieci, jak i nauczycieli
- **Toksyczna popkultura i media** – lansowany egoizm, bogactwo, wulgarny język, przemoc, pornografia;
- **Samotne dzieci** **c**zują ból i złość.

Wychowywanie od zewnątrz i od wewnątrz
(François Dumesnil: „Pytania odpowiedzialnych rodziców”)

Od zewnątrz:

Rodzice skupieni na tym, **CO ROBI** ich dziecko, a nie **KIM JEST**. Relacja jest powierzchowna. Nie są na dziecko wrażliwi ani zainteresowani jego przeżyciami. Dziecko jest wewnętrznie samotne, deficyt emocjonalny, gniew, bunt, może prowadzić nawet **do zbrodni.**

Od wewnątrz:

Czas, więź, uwaga, zaufanie, poznanie, wspieranie.

Wspólne zajęcia, **czytanie dziecku,** głębsze rozmowy okazje do własnych doświadczeń, samodzielne zabawy, stałe obowiązki (domowe, gra na instrumencie, sport)

Współczesna kultura niszczy dzieciństwo!

Dzieci mają niedobór tego, co niezbędne dla zdrowego rozwoju:

- poczucia bezpieczeństwa, beztroski
- czasu, uwagi i miłości rodziców
- ćwiczeń w mowie
- dobrych wzorców
- własnych doświadczeń

a nadmiar tego, co szkodliwe

Dzieci cierpią na anemię emocjonalną!

Przejawy anemii emocjonalnej:

- Brak empatii i zasobów emocjonalnych
- Niezdolność do samoregulacji
- Nadpobudliwość, zaburzenia zachowania
- Narcyzm
- Trudności językowe
- Nieumiejętność myślenia
- Nuda, brak motywacji
- Niepewność, niskie samouznanie,
- Depresja, samobójstwa, uzależnienia
- Agresja, przemoc,
- Cynizm, wulgarność
- Trudności z odróżnieniem dobra od zła
- Nieodpowiedzialne zachowania seksualne
- Prostytucja,
- Działania aspołeczne i przestępcze

Dzieci rodzą się z mózgami i genami takimi samymi, jak w paleolicie! (okres od 3- 2,5 mln do ok. 11 tys. lat p.n.e.)

- psycholog ewolucyjny Geoffrey Miller

Dzieci potrzebują długiego i spokojnego czasu na rozwój – wzorców, obserwowania zachowań dorosłych, własnych doświadczeń, a nie poganiania, by szybciej były dorosłe! Efekt odwrotny!

Jeszcze kilkadziesiąt lat temu 5-6 osób dorosłych przypadało na jedno dziecko, dzisiaj 1 dorosły wychowuje wiele dzieci (pilnuje, uczy, jest wzorem) – samotna matka, wychowawczyni w żłobku, przedszkolu, szkole

(Dr Bruce Perry, Maya Szalavitz - O chłopcu wychowywanym jak pies)

Współczesne dzieci słabo znają język. Nie tylko nie czytają, ale nie umieją mówić!

Do nauki mowy potrzebna jest interakcja emocjonalna z bliską osobą w relacji 1:1

- Brak czasu na rozmowę z dzieckiem w domu,
- Brak podwórka i swobodnych zabaw z rówieśnikami
- Żłobek, odwrócone wózki
- Nadmiar mediów elektronicznych:

  - brak własnych doświadczeń
  - zanik zdolności wodzenia wzrokiem

  (prof. E. Gruszczyk-Kolczyńska)

Język to fundament rozwoju umysłowego i społecznego.

Język jest podstawowym narzędziem:

- myślenia, także matematycznego!
- zdobywania wiedzy
- komunikacji z ludźmi
- udziału w kulturze

Słaba znajomość języka powoduje:

- szybsze zakończenie edukacji, gorszą jakość życia
- niedostępność wielu zawodów
- wykluczenie społeczne i kulturowe
- większą wypadkowość, błędy, katastrofy
- gorszy stan zdrowia, krótsze życie
- większe koszty społeczne i ekonomiczne, przestępczość
- niższą kreatywność i innowacyjność gospodarki

Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów, PISA – test ujawnił głębokie deficyty dzieci:

- **24%**15-latków nie rozumie tego, co czyta
  26% nie potrafi liczyć
  20% nie ma podstawowej wiedzy z przyrody
- Po 8 latach nauki w szkole 20-26% polskich 15- latków znajduje się na **najniższym poziomie umiejętności**

- Andreas Schleicher, inicjator PISA: Wprowadzenie nowych technologii do milionów szkół na świecie nie było poprzedzone żadnymi rzetelnymi badaniami!

Wyniki testu PISA w Niemczech

- **1/3** uczniów **nie osiąga minimalnego poziomu umiejętności** z matematyki oraz czytania ze zrozumieniem,
  ¼ w naukach przyrodniczych
- Mniej niż **10%** uczniów ma wysokie rezultaty.

Przyczyny:

- Zmiany w strukturze demograficznej i społecznej uczniów, 3 krotnie silniejszy niż np. w Kanadzie wpływ statusu rodziny
- **W Niemczech -** system "Sortujący": Szkoła wzmacnia nierówności, zamiast je niwelować, po 4.klasie przesądza o ścieżce edukacyjnej dzieci
- **W Kanadzie** – system kompensacyjny: szkoła działa jak wyrównywacz szans

Dziecko dla zdrowego rozwoju i nauki musi mieć musi czuć się kochane/ważne/szanowane!

Najważniejszymi osobami w życiu dziecka są RODZICE!

4 sposoby okazywania miłości (wypełniania zbiornika emocjonalnego) wg dr R. Campbella

1 - pełen miłości kontakt wzrokowy

2 - pełen miłości kontakt fizyczny

3 - skupiona na dziecku wyłączna, pozytywna uwaga

4 - pełne miłości wychowanie

Naturalne sposoby nie eksperymenty!

dr Ross Campbell

Dlaczego trzeba czytać dzieciom? W domu, w szkole!

Czytanie jest podstawą edukacji, kluczem do wiedzy i lepszej jakości życia.

Nikt nie rodzi się czytelnikiem!

Czytelnika trzeba wychować, codziennie czytając dziecku dla przyjemności !!!

Codzienne czytanie dziecku zaspokaja jego potrzeby emocjonalne, umysłowe i społeczne na wielu poziomach:

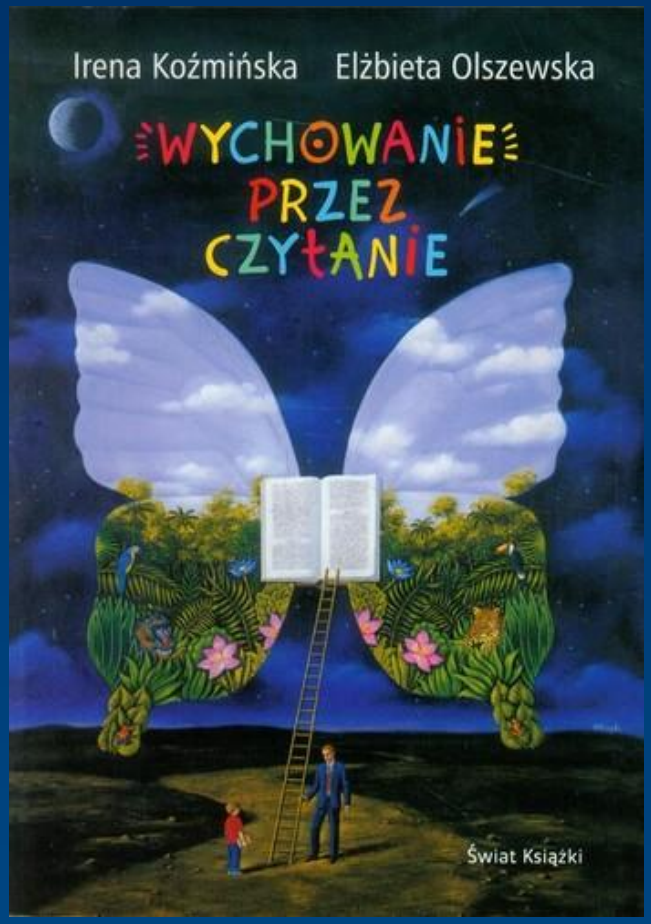

psychicznym:
- buduje więź,
- wspiera rozwój psychiczny, empatię
- wzmacnia poczucie własnej wartości
- jest zdrową ucieczką przed nudą, stresem
- zapobiega uzależnieniu od komputerów,

umysłowym:
- uczy języka i myślenia,
- rozwija pamięć i wyobraźnię
- przynosi rozległą wiedzę,
- rozwija i zaspokaja ciekawość świata

moralnym:
- przynosi dobre wzorce
- ukazuje konsekwencje wyborów i decyzji
- uczy refleksji oraz odróżniania dobra i zła,
- przeciwdziała demoralizacji i przemocy.

Czytanie to droga do awansu społecznego i sukcesu!

<u>Recepta Sonii Carson na sukces</u>:

3 programy telewizyjne w tygodniu,
2 dwie książki w tygodniu + ich recenzje

Czym jest czytanie?

- Czytanie to jest proces poznawczy, który polega na dekodowaniu i rozumieniu informacji przekazywanych za pomocą pisma.
- Odbiór tekstu - śledzenie wzrokiem liter i rozumienie ich znaczenia
- Proces psychofizyczny łączący pracę oczu z funkcjono-waniem mózgu, który zamienia znaki graficzne w myśli i obrazy

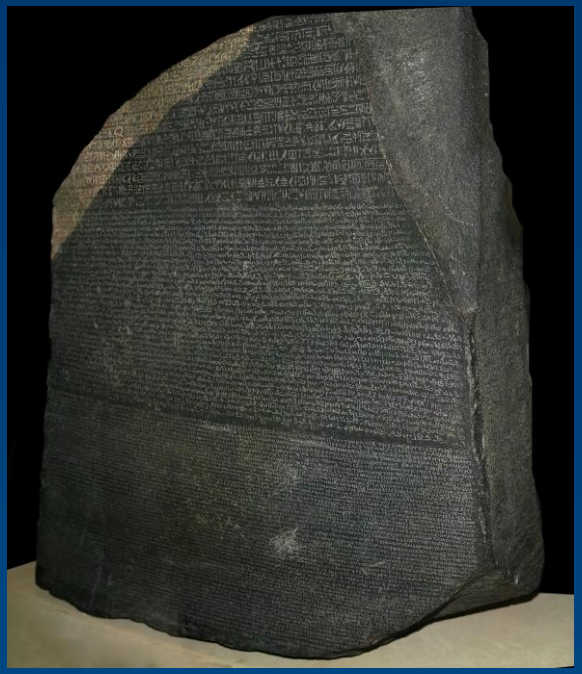

Kamień z Rosetty - czy ktoś wie, jak wymawiano starożytne języki? NIE!

Co jest przeszkodą w nauce czytania:

- Uczenie liter, gdy dzieci nie rozumieją języka i nie umieją mówić!
- Głoskowanie – w sprzeczności z holistycznym funkcjonowaniem mózgu
- Zmuszanie do czytania na głos, by sprawdzić, czy „umieją czytać!” To dowód na nierozumienie słowa CZYTANIE przez nauczycieli! Czytanie to nie wygłaszanie liter, sylabizowanie lub dukanie słów. Czytanie to ROZUMIENIE SENSU zapisanego tekstu. Czytanie na głos utrudnia dzieciom zrozumienie! Rezultat – stres, gorsze rozumienie, subwokalizacja i wolne tempo czytania w życiu
- Najpierw trzeba dobrze poznać język!

Etapy nauki czytania - od osłuchania do samodzielnego czytania i pisania

Zasób słów usłyszanych

Zasób słów rozumianych

Zasób słów mówionych

Zasób słów samodzielnie czytanych

Zasób słów samodzielnie pisanych

Trzy sekrety nauki czytania wg Mem Fox

- Znajomość języka
- Wiedza ogólna i kontekstowa
- Znajomość liter i pisowni

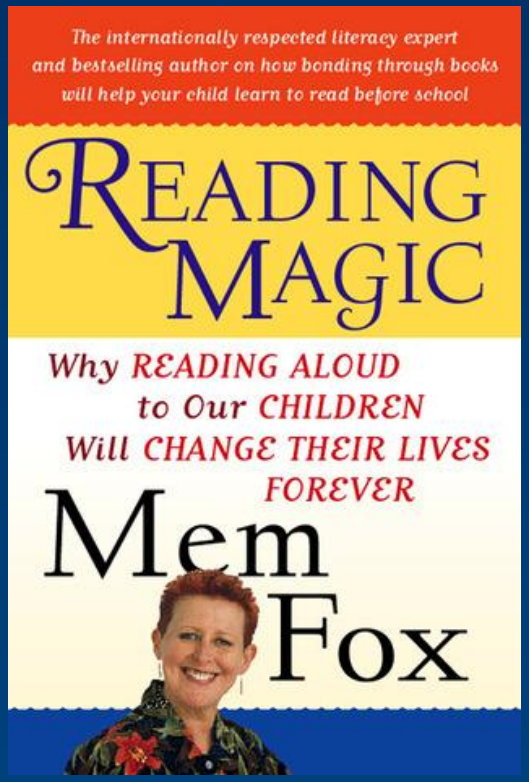

Umiejętność czytania:

- Znajomość języka – fundament!
- Wiedza ogólna i kontekstowa – ściany!
- Znajomość liter i zasad pisowni – dach! Gonty lub dachówki

Dobre intencje nie wystarczą. Praktykowane w szkole „uczenie czytania” zabija motywację dzieci do czytania

- głoskowanie, sylabizowanie – stoi w sprzeczności z holistycznym funkcjonowaniem mózgu
- dukanie słów na głos nie pomaga w rozumieniu!

Rezultat:

stres, gorsze rozumienie, subwokalizacja i wolne tempo czytania w życiu, bo w tempie czytania na głos, nuda - nie mają z czytania żadnych korzyści w postaci poznania ciekawej historii.

Zamiast uczyć języka – czytając dzieciom na głos dla osłuchania z językiem oraz rozmowę z nimi (dla swobody językowej) – zmuszamy do dukania na głos niezrozumiałych słów i zabijamy motywację do czytania!

Co możemy zrobić?

1. Uznać, że dzieci nie rodzą się gorsze.
2. Przyjąć, że to my dorośli stworzyliśmy dzieciom toksyczne warunki rozwoju:
   - brak czasu rodziców zastąpiono smartfonami
   - troskliwą wioskę zastąpiły demoralizujące media.

Andreas Schleicher, inicjator PISA: Wprowadzenie nowych technologii do milionów szkół na świecie nie było poprzedzone żadnymi rzetelnymi badaniami!

2. Zaspokajać potrzeby emocjonalne dzieci.
3. Czytać dzieciom! Uczyć je wartości moralnych!
4. Chronić dzieci przed toksynami kultury.

Jak wychować czytelnika?

- Niezbędna jest zaangażowana obecność ważnego dorosłego – rodzica lub nauczyciela, który codziennie czyta dziecku

- Czytać codziennie dla przyjemności!
- Wybierać ciekawe książki, rozmawiać w trakcie i po lekturze

- Nie doceniamy znaczenia czytania dzieciom. To nie jest tylko rozrywka.

- Żaden sukces nie rodzi się w próżni. Rodzice i nauczyciele **proaktywni** wychowują i wspierają, a nie tylko stawiają wymagania i patrzą, jak dzieci rosną!

Działania Fundacji na rzecz podnoszenia kompetencji językowych i czytelniczych młodego pokolenia oraz motywacji do czytania

- Kampania społeczna „Cała Polska czyta dzieciom” z hasłem „Czytaj dziecku 20 minut dziennie. Codziennie!”
  Czytanie ma się dziecku zawsze kojarzyć z przyjemnością!
- Program „Pierwsza Książka Mojego Dziecka”
- Programy „Czytające Szkoły” i „Czytające Przedszkola”
- Kluby Czytających Rodzin
- Konkurs Literacki im. Astrid Lindgren
- Programy: Wychowanie przez czytanie; Ocalimy Świat

Fundacyjne badania efektów Programu „Czytające szkoły” i „Czytające przedszkola”

- Poprawa zdolności koncentracji
- Lepsze rozumienie tekstów
- Łatwość wypowiedzi ustnych i pisemnych
- Skłonność do refleksji i krytycznego myślenia
- Większa motywacja do nauki
- Lepsze relacje z kolegami i czytającymi nauczycielami
- Wypożyczają i czytają więcej książek
- Mniej zachowań aspołecznych

Badania czytających przedszkoli i szkół

Rysunek Karoliny lat 6, z przedszkola „czytającego” na temat „Historii Calineczki”

Rysunek Emilki lat 6, z przedszkola „nieczytającego” na temat „Historii Calineczki”

Rekomendacja Ośrodka Ewaluacji

- Oddzielenie głośnego czytania od oceniania
- Starsze dzieci - dyskusja po lekturze
- Młodsze dzieci – rysowanie po lekturze
- Dostępność książek – w salach zajęć, klasach
- Stałe uświadamianie rodzicom roli czytania dzieciom

Czy ważne jest, co czytamy dzieciom? Tak! To pokarm dla ich umysłu i duszy

Kryteria

wyboru książek do czytania dzieciom

oraz

Złota Lista

książek polecanych przez Fundację

www.calapolskaczytadzieciom.pl

Złota Lista

m.in. książki nagrodzone w Konkursie im. A. Lindgren,
Opowiadania o wartościach,
Kolekcja 15 pereł literatury dla dzieci i młodzieży

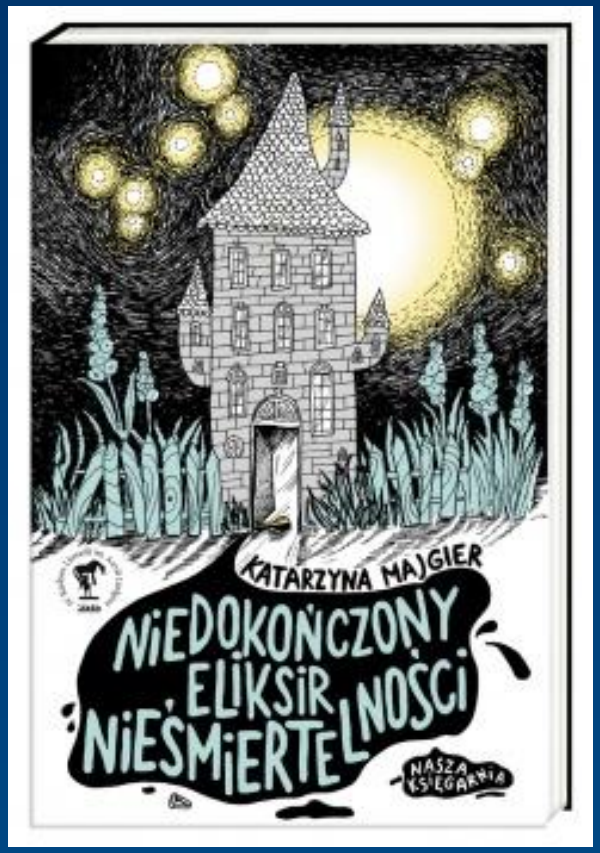

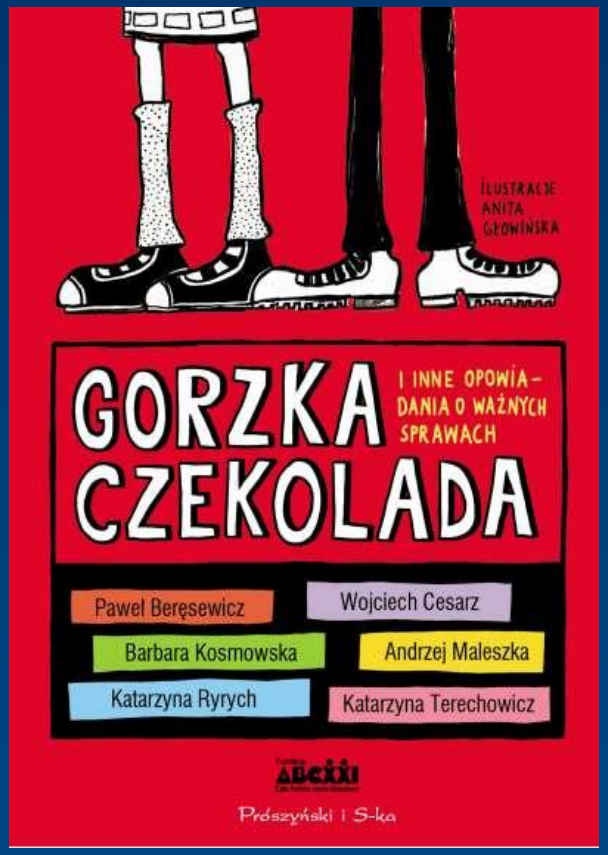

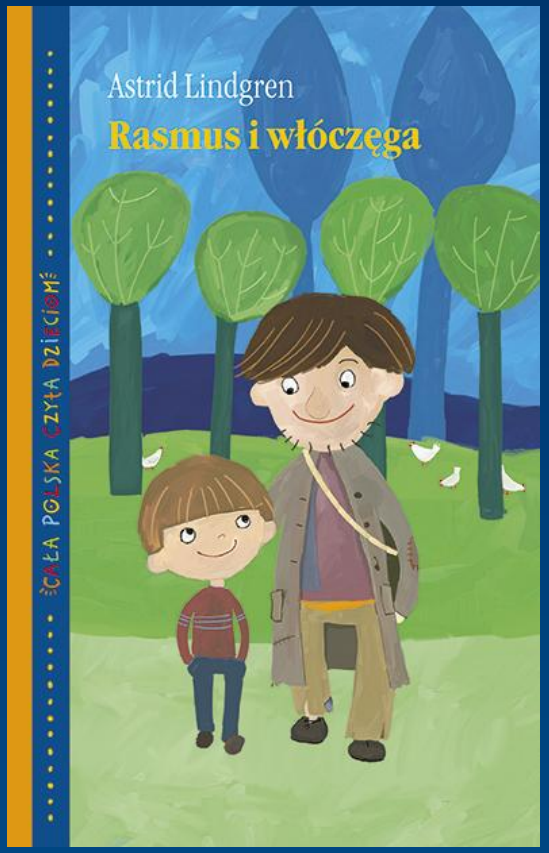

Co warto przeczytać?

- Ross Campbell – „Jak kochać dziecko” – wywiad na www Fundacji
- Steve Biddulph – Wychowywanie chłopców
- Joan Liedloff – W głębi kontinuum
- Irena Koźmińska, Elżbieta Olszewska – Wychowanie przez czytanie; Z dzieckiem w świat wartości
- François Dumesnil – Pytania odpowiedzialnych rodziców
- Carl Honoré – Pod presją. Dajmy dzieciom święty spokój
- Evelyn Kirkilionis – Więź daje siłę. Emocjonalne bezpieczeństwo na dobry początek

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ!

Fundacja „Cała Polska czyta dzieciom”

e-mail: calapoloniaczytadzieciom@gmailcom
fundacja@cpcd.pl
www.calapolskaczytadziciom.pl

PROGRAM „CAŁA POLONIA CZYTA DZIECIOM” REALIZUJEMY ZE ŚRODKÓW INSTYTUTU ROZWOJU JĘZYKA POLSKIEGO